

Revolution Studies
Volume 3, No. 5, Summer & Spring 2025 (Serial 5)

Analysis of the Efficiency Indicators of the Political System of the Islamic Republic of Iran from the Perspective of Ayatollah Khamenei

Ehsan Maniei¹
Ali Rajabzadeh²

[Doi : 10.22034/fademo.2025.510361.1090](https://doi.org/10.22034/fademo.2025.510361.1090)

Abstract

In this study, the effectiveness indicators of the political system of the Islamic Republic of Iran have been analyzed from the perspective of Ayatollah Khamenei, examining his speeches and statements. The research method is analytical-descriptive and the main goal is to identify, explain, preserve and promote indicators that, by emphasizing them, can improve the effectiveness of the political system based on the absolute authority of the jurist and religious democracy. By presenting a comprehensive and integrated perspective, this study helps to better understand the dimensions of the effectiveness of the political system of the Islamic Republic of Iran. By examining the Ayatollah Khamenei's statements on the subject of efficiency, we came to the conclusion that efficiency from his perspective can be examined at 4 levels, which are: Efficiency at the level of 1) ideology, 2) structure, 3) agency, and 4) performance. By analyzing his statements at 4 levels, this conclusion was reached: an efficient system is one that pays attention to characteristics such as correct ideology, structural flexibility, use of current experiences and sciences, justice-centeredness, accountability and criticality, meeting needs, specialization, justice-based structure, meritocracy, simplicity, courage, legalism, political awareness, insight, public satisfaction, social welfare, popular participation, unity, elimination of deprivation, national dignity, spirit of self-confidence, preservation of independence, etc., and is in a position to institutionalize them within itself.

Keywords: Islamic Republic of Iran, efficiency, Ayatollah Khamenei, political system, ideology, structure, agent, performance.

---

1. PhD student in Islamic Revolution, Faculty of Theology, Allameh Tabatabaie University, Tehran, Iran. (Corresponding author) ehsanmaniei1@gmail.com

1. Assistant Professor, Faculty of Theology, Allameh Tabatabaie University, Tehran, Iran.
alirajabzadeh@atu.ac.ir

تحلیل شاخص‌های کارآمدی نظام سیاسی جمهوری اسلامی ایران از منظر مقام معظم رهبری

احسان منیعی^۱

Doi : 10.22034/fademo.2025.510361.1090

علی رجب‌زاده^۲

چکیده: در این پژوهش به تحلیل شاخص‌های کارآمدی نظام سیاسی جمهوری اسلامی ایران از منظر مقام معظم رهبری، به بررسی سخنرانی‌ها و بیانات ایشان پرداخته شده است. روش تحقیق، تحلیلی-توصیفی بوده و هدف اصلی مقاله شناسایی، تبیین، حفظ و ارتقای شاخص‌هایی است که با تأکید بر آن‌ها، می‌توان کارآمدی نظام سیاسی مبتنی بر ولایت مطلقه فقیه و مردم‌سالاری دینی را ارتقا داد. این پژوهش با ارائه یک دیدگاه جامع و تلفیقی، به فهم بهتر ابعاد کارآمدی نظام سیاسی جمهوری اسلامی ایران کمک می‌کند. از منظر ایشان کارآمدی در چهار سطح قابل تحلیل است که عبارتند از: کارآمدی در سطح، ایدئولوژی، ساختار، کارگزار و عملکرد. هرکدام از این سطوح، در جامعه آماری مدنظر در تحقیق، دارای شاخص‌هایی برای کارآمدی نظام است که با بررسی آن‌ها این نتیجه حاصل شد، نظامی کارآمد است که به شاخصه‌هایی مانند ایدئولوژی صحیح، انعطاف ساختار، استفاده از تجربیات و علوم روز، عدالت محوری، پاسخگویی و انتقادپذیری، تأمین نیازها، تخصص‌گرایی، ساختار مبتنی بر عدالت، شایسته‌سالاری، ساده‌زیستی، شجاعت، قانون‌گرایی، آگاهی سیاسی، بصیرت، رضایت عمومی، رفاه اجتماعی، مشارکت مردمی، اتحاد، محرومیت‌زدایی، عزت ملی، روحیه اعتمادبه‌نفس، حفظ استقلال و... توجه دارد و در مقام نهاده‌ها در آن‌ها در خود است.

کلیدواژه‌ها: جمهوری اسلامی ایران، کارآمدی، مقام معظم رهبری، نظام سیاسی، ایدئولوژی، ساختار، کارگزار، عملکرد.

۱. دانشجوی دکتری انقلاب اسلامی، دانشکده الهیات، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)
ehsanmaniei1@gmail.com

۲. استادیار دانشکده الهیات، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران. alirajabzadeh@atu.ac.ir

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۲/۳۰

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۲/۲۰

مقدمه

کارآمدی نظام سیاسی، یکی از اساسی‌ترین شاخص‌های ارزیابی نظام‌های سیاسی در عصر حاضر است. در جمهوری اسلامی ایران، این موضوع به دلیل ماهیت دینی و تلاش برای ارائه یک الگوی موفق از حکومت اسلامی، اهمیت دوچندانی دارد. این پژوهش به دنبال پاسخ به این سؤال است که شاخص‌های کارآمدی نظام سیاسی جمهوری اسلامی ایران از منظر مقام معظم رهبری چیست و چگونه می‌توان با تکیه بر این شاخص‌ها، کارآمدی نظام را ارتقا داد؟ مسئله کارآمدی نظام سیاسی، یکی از بحث برانگیزترین و چالشی‌ترین مباحث در حوزه سیاست است و مورد اختلاف دانشمندان و صاحب‌نظران است. با اضافه شدن صفت دینی به این موصوف (نظام سیاسی)، این مسئله علاوه بر چالشی‌تر شدن، دارای پیچیدگی بیشتری می‌شود. با تأسیس جمهوری اسلامی ایران نیز به‌عنوان یک نظام سیاسی-دینی، باوجود موفقیت‌های فراوان در عرصه‌های گوناگون، هنوز با چالش کارآمدی در سطوح مختلف مواجه است. البته بخشی از این چالش، حاصل فعالیت‌های عناصر غیرهمسو و مخالف نظام در داخل و خارج از کشور و بخشی دیگر نیز حاصل اقدامات گروه‌ها و کشورهای معاند در جهت ناکارآمدسازی یا ناکارآمد نمایی این نظام سیاسی-دینی است. هرچند ضعف درونی، کم‌کاری برخی مسئولین در مناصب مختلف، تصمیم‌های اشتباه، ضعف مدیریت، هدر رفت منابع وعدم هماهنگی نیز در تشدید این چالش غیرقابل‌انکار است.

تقلیل مسئله کارآمدی در امور اجرایی صرف، اشتباه است و صورتی مبهم و غیرواضح از کارآمدی سیاسی هر نظام را ترسیم می‌کند که لازم است از آن دوری نمود.

در مسئله کارآمدی نظام سیاسی-دینی، باید به شرایط و اقتضائات حاکم بر نوع نظام سیاسی توجه خاص کرد تا بتوان تحلیلی صحیح از کارآمدی ارائه کرد؛ زیرا مقوله کارآمدی مسئله‌ای چندبعدی و پیچیده بوده و برای تحلیل باید تمام جوانب آن مورد لحاظ قرار گیرد، درنتیجه اگر از برخی جوانب آن غفلت شود و فقط به برخی از وجوه آن توجه شود، یقیناً نتیجه صحیحی که مطابق با واقع باشد حاصل نمی‌شود (شفیعی و نیک‌بین، ۱۳۹۴، ص. ۱۷).

کارآمدی نظام سیاسی، نه تنها بر عملکرد داخلی حکومت تأثیرگذار است، بلکه در عرصه جهانی نیز نقش مهمی ایفا می‌کند. ضعف در کارآمدی می‌تواند منجر به کاهش رضایت عمومی، بی‌اعتمادی به نظام و درنهایت، تضعیف جایگاه جمهوری اسلامی در منطقه و جهان شود. ازاین‌رو، بررسی و تحلیل شاخص‌های کارآمدی از دیدگاه رهبری، می‌تواند به شناخت بهتر نقاط قوت و ضعف نظام، کمک کرده و راهکارهایی برای بهبود کارایی ارائه دهد.

می‌توان گفت میان کارآمدی و مبانی ایدئولوژیک ارتباط کاملی وجود ندارد؛ اما واضح است که ناکارآمدی یک نظام سیاسی در عرصه اجتماعی، به ناکارآمدی ایدئولوژی آن سرایت کرده و همگان، ضعف در کارآمدی سیاسی جامعه را به ضعف در مبانی فکری و ایدئولوژی حاکم بر آن نظام سرایت می‌دهند. در نتیجه جمهوری اسلامی ایران در زمینه رقابت فکری و ایدئولوژی باید قابلیت به نمایش گذاشتن و اثبات کارآمدی خود را داشته باشد. با بیان این مقدمات، معلوم می‌شود این پژوهش دارای ضرورت راهبردی است، زیرا ضعف در کارآمدی یک نظام، به نسبتی، دلالت بر ضعف ایدئولوژی و مبانی فکری آن نظام دارد و حتی بر اساس نظر برخی بزرگان منجر به ضعف در مشروعیت ثانویه آن می‌گردد (شجاعی‌زند، ۱۳۷۹، ص. ۱۵۳).

با توجه به اینکه کارآمدی نظام جمهوری اسلامی ایران که مبتنی بر شاخص‌های کارآمدی از دیدگاه رهبری است، مسئله اساسی این پژوهش است و از آنجایی که اهمیت کارآمدی برای همه نظام‌های سیاسی یک موضوع حیاتی است، معلوم می‌شود این مسئله در جمهوری اسلامی ایران به دلیل تشکیل یک نظام مبتنی بر مردم‌سالاری دینی و الگوبرداری باقی کشورها، نیازمند آن است تا بتواند کارآمدی نظام سیاسی خود را مبتنی بر بنیادهای نظری و ایدئولوژیک خود تبیین نماید. با این بیان، معلوم می‌گردد که پژوهش پیش رو به هدف آن که تأسیس و ایجاد رویکردی جدید در شناخت و تحلیل کارآمدی را مورد توجه دارد، دارای اهمیت است.

۱. پیشینه تحقیق

با توجه به بررسی صورت گرفته، مقالاتی پیرامون این موضوع وجود دارد که می‌توان با این موارد اشاره نمود:

مقاله هوشنگی تحت عنوان «مؤلفه‌های کارآمدی نظام سیاسی دینی از دیدگاه مقام معظم رهبری» (۱۴۰۲)، به بررسی برخی از مؤلفه‌های کارآمدی در سه دهه اول انقلاب پرداخته است.

مقاله افتخاری و باباهادی تحت عنوان «راهبردها و سیاست‌های ارتقاء کارآمدی نظام اسلامی در اندیشه مقام معظم رهبری» (۱۳۸۹) است که در آن با روش تحلیل مضمونی، به‌طور ناقص به ارائه برخی از سیاست‌ها و راهبردهای ارتقای کارآمدی نظام پرداخته است. مقاله «کارآمدی نظام جمهوری اسلامی ایران، شاخص‌ها و مکانیسم‌ها از منظر امام

خمینی» (۱۳۸۹) نوشته قاسمی که به بیان شاخصه‌ها و تکنیک‌های کارآمدی از منظر امام خمینی در دهه اول انقلاب پرداخته است.

مقاله «ارزیابی کارآمدی نظام سیاسی جمهوری اسلامی ایران در تحقق عدالت سیاسی با تأکید بر مناصب سیاسی» (۱۳۹۸)، نوشته محمدی ضیاء و آل غفور به رابطه و نسبت میان کارآمدی نظام سیاسی در ایجاد و برقراری عدالت اجتماعی پرداخته‌اند و در انتها نتیجه گرفته‌اند که میان آن‌ها رابطه‌ای مستقیم و تنگاتنگی وجود دارد.

پژوهشی در کارآمدی نظام جمهوری اسلامی، تحت عنوان «نگرش سیستمی به مسئله کارآمدی نظام جمهوری اسلامی ایران با تأکید بر ظرفیت‌های نهاد ولایت» (۱۳۹۲) نوشته واعظی و موسوی که به بیان کارآمدی در حوزه‌های مختلف نظام اسلامی به صورت مختصر و تیتروار پرداخته‌اند و بر موضوع خاصی مانند کارآمدی در حوزه سیاست تمرکز نکرده‌اند با توجه به بررسی انجام شده که هریک از این مقالات دارای کم‌وکاستی‌هایی بوده و برخی به طور خلاصه و به صورت تیتروار به آن پرداخته و برخی نیز باید تک بُعدی و موردی موضوع را بررسی نموده‌اند؛ جا دارد با دیدی جامع و کامل موضوع را در حوزه سیاسی مورد بررسی و تحلیل قرار دهیم. بدین منظور انجام تحقیقی که با اشراف جامع این موضوع را مورد شناسایی، تحلیل و آسیب‌شناسی قرار دهد، ضروری به نظر می‌رسد. در نتیجه در این مقاله به دنبال بررسی جامع نظرات و بیانات رهبری در موضوع کارآمدی مدیریت سیاسی، شاخصه‌ها و تحلیل آن بر اساس نظرات ایشان هستیم.

۲. روش تحقیق

روش انجام این رساله، روش (تحلیلی توصیفی) است. روش تحلیلی-توصیفی، یک روش تحقیق برای مطالعه اسناد و مصنوعات ارتباطی است. پژوهشگران علوم اجتماعی از تجزیه و تحلیل محتوا و توصیف آن‌ها برای تعیین الگوها در ارتباطات استفاده می‌کنند، به صورتی که قابل تکرار و منظم باشد. یکی از مزیت‌های کلیدی این روش پژوهشی، تحلیل پدیده‌های اجتماعی و سیاسی با استفاده از شبیه‌سازی تجربه‌های تاریخی آن و سنجش و ارزیابی روند تغییر و رشد در آن‌هاست.

در این روش، پژوهشگر صرفاً به کشف و تصویرسازی ماهیت، ویژگی‌ها و وضعیت موجود موضوع و مسئله تحقیق می‌پردازد. پژوهشگر علاوه بر تصویرسازی آنچه هست، به تشریح و تبیین دلایل چگونه بودن و چرایی وضعیت مسئله و ابعاد آن می‌پردازد. پژوهشگر

برای تبیین و توجیه دلایل، نیاز به تکیه‌گاه استدلالی محکمی دارد. این تکیه‌گاه از طریق جستجو در ادبیات و مباحث نظری تحقیق و تدوین گزاره‌ها و قضایای کلی موجود درباره آن فراهم می‌شود که معمولاً در فصل مربوط به تاریخچه تحقیق تدوین می‌گردند که در این پژوهش به مقدار نیاز به آن پرداخته شده است. پژوهشگر از نظر منطقی جزئیات مربوط به مسئله تحقیق خود را با گزاره‌های کلی مربوطه ارتباط می‌دهد و به نتیجه‌گیری می‌پردازد از ویژگی‌های تحقیق تحلیلی-توصیفی این است که پژوهشگر دخالتی در موقعیت، وضعیت و نقش متغیرها ندارد و آن‌ها را دست‌کاری یا کنترل نمی‌کند و صرفاً آنچه را وجود دارد مطالعه کرده، به توصیف و تحلیل آن می‌پردازد. تحقیقات تحلیلی-توصیفی می‌تواند به کشف قوانین و ارائه نظریه منتهی شود و این سخن بدان معناست که می‌توان از طریق این نوع از تحقیقات و تحلیل، به شناخت‌های کلی و ارائه نظریه اقدام نمود.

در حقیقت این روش شامل مجموعه روش‌هایی است که هدف آن‌ها توصیف و تحلیل شرایط یا پدیده‌های مورد بررسی است و که بدون دخالت پژوهشگر در متغیرها صورت می‌گیرد و اجرای این تحقیق، صرفاً برای شناخت بیشتر شرایط موجود یا یاری رساندن به فرایند تصمیم‌گیری باشد

برای ارزیابی و سنجش کارآمدی یک حکومت با توجه به عامل محوری که آن حکومت مدنظر دارد می‌توان به سه دسته نظریه و دیدگاه اشاره کرد:

۱. **ساختارگرایان:** در این دیدگاه، تحلیل مد نظر از کارآمدی مبتنی بر ساختار، نظام و زمینه سیستمی است.

۲. **کارگزارگرایان:** در این دیدگاه، وضعیت و عملکرد عامل و کارگزار محور اصلی تعیین کارآمدی را شکل می‌دهد.

۲۱۸

۳. **ساختار-کارگزار:** در این دیدگاه با نقد دوگانه ساختار-کارگزار، به تعامل این دو در تحلیل و بررسی کارآمدی یک نظام معتقد است. به عبارت دیگر این نظریه قائل بر آن است که ساختار و کارگزار (نظام-عامل) با یکدیگر و در تعامل باهم به صورت کمک‌کار و تقویت‌کننده یکدیگر به کارایی یک نظام کمک می‌کنند. در نتیجه قوت و ضعف در یکی موجب قوت و ضعف در دیگری و در نهایت منجر به کارآمدی یا عدم کارآمدی آن نظام می‌شود (قاسمی، ۱۳۸۹، ص. ۸).

هر کدام از نظریه‌ها و دیدگاه‌های مطرح‌شده دارای نقاط ضعف و قوت است؛ اما به نظر می‌رسد برای تحلیل کارآمدی نظام سیاسی، نظریه سوم کامل‌تر بوده و تطابق بیشتری

با واقعیت دارد؛ ولی برای کامل تر کردن آن و پوشش نقاط ضعف آن باید به هنجارهای حاکم و ضوابط ارزشی آن نظام سیاسی نیز توجه نمود. در نتیجه از نظریه تلفیقی- ترکیبی استفاده می‌کنیم که دارای چهار رکن و بُعد اصلی به شرح زیر است:

- کارآمدی در سطح ایدئولوژی، مبنای فکری و نظری حکومت؛
- کارآمدی در سطح نظام و ساختار حکومتی و اداری حکومت؛
- کارآمدی در سطح کارگزار، عاملان و مسئولان حکومتی؛
- کارآمدی در سطح عملکرد بیرونی حکومت که مستقیماً با زندگی مردم سروکار دارد و در منظر و مرآی مردم است.

بُعد اول کارآمدی: کارآمدی در ایدئولوژی و بحث نظری- فکری آن است. هر نظام و حکومت سیاسی بر اساس بنیان‌ها و پایه‌های نظری و فکری‌ای شکل گرفته که در حکم اساس شکل‌گیری دولت محسوب می‌شوند و بدیهی است ریشه در باورها، آرمان‌ها، ارزش‌ها، منافع، ایدئولوژی و فرهنگ سیاسی مردم آن سرزمین دارند.

بُعد دوم کارآمدی: کارآمدی در نظام و ساختار اداری یک مجموعه است که می‌توان ساختار را به مجموعه‌ای منسجم از نقش‌ها، گروه‌ها، ارزش‌ها، هنجارها و نهادهایی که کنش و رفتار خاصی را تجویز، تحریم، تشویق و تقبیح می‌کنند، تعریف کرد (قیصری و قربانی، ۱۳۹۴، ص. ۱۵).

در نتیجه کارآمدی ساختاری یعنی نقش مثبت نظامات و ساختارهای اداری در یک نظام سیاسی برای تحقق اهداف مشخص و مدنظر یک حکومت.

بُعد سوم کارآمدی: کارآمدی مسئولان و کارگزاران حکومتی است. وجود ویژگی‌ها، اوصاف و توانمندی‌های فکری، ارزشی، اعتقادی و فنی لازم در کارگزاران، شرط اصلی تحقق کارآمدی یک نظام در بُعد کارگزاران است. این شرایط و توانایی‌ها، دو نوع است: عام و خاص که ویژگی عام در تمامی ساختارها مشترک بوده؛ ولی ویژگی‌های خاص، مطابق ارزش‌ها و اهداف هر نظام سیاسی تعیین می‌شود (محمدی و خوانین‌زاده، ۱۳۹۷، ص. ۲۵).

بُعد چهارم کارآمدی: کارآمدی عملکردی است. این سطح از کارآمدی به دلیل اینکه جلوی چشمان مردم جامعه است و مردم به‌طور مستقیم با نتایج آن درگیر می‌باشند، عینی‌ترین سطح تحلیل کارآمدی محسوب می‌گردد و به‌طور خاص، اساس ارزیابی و قضاوت شهروندان از کارآمدی یک نظام سیاسی قرار می‌گیرد. منظور از این کارآمدی،

توفیق و موفقیت یک نظام در عرصه اجرای برنامه‌ها در رسیدن به اهداف و کسب رضایت مردم جامعه است (قیصری و قربانی، ۱۳۹۴، ص. ۱۶).

۳. جامعه آماری

سخنرانی‌ها، احکام، نامه‌ها و بیانیه‌های رهبری انقلاب در طی سال‌های ۱۳۶۸ تا ۱۴۰۳ و سخنرانی‌های منتشرشده در کتاب (ولایت و حکومت ما، مباحثی در مفهوم ولایت حکومت الهی و حاکم اسلامی) است. به دلیل حجم بالای مطالب و محدودیت این پژوهش، از میان این جامعه آماری گسترده، اهم مطالبی که با هدف و سؤال‌های مدنظر پژوهش همسو و ارتباط بیشتری داشت، استخراج و مورد تحلیل قرار گرفت.

۴. پیش‌فرض

نظام فکری- معرفتی مقام معظم رهبری در حوزه نظام سیاسی، حکومت‌داری و مقوله حکومت اسلامی، مبتنی بر پایه نظریه ولایت مطلقه فقیه و مردم‌سالاری دینی استوار است (بشیر و حاتمی، ۱۳۹۲، ص. ۷).

۵. مفهوم‌شناسی کارآمدی

کارآمدی در لغت به معنای خدمت کردن و مفید بودن است (دهخدا، ۱۳۷۷، ج ۱۲، ۵۶). در اصطلاح، این واژه به معنای کارایی و اثربخشی در موضوعات مختلف اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، بین‌المللی و... است. در مورد معنای صحیح این کلمه که مورد اجماع همگان باشد اختلاف وجود دارد و تعریفی که جامع افراد و مانع اغیار باشد وجود ندارد؛ باین حال، در تعریفی نسبتاً کامل، کارآمدی عبارت است از «میزان رسیدن به اهداف تعیین‌شده و درصد موفقیت در تحقق و وصول هدف‌ها یا مأموریت‌های تعیین‌شده که این موفقیت‌ها حاکی از شایستگی و کاردانی در کسب اهداف و دقت در مصرف منابع و بهره‌برداری صحیح و بهینه از آن‌ها را دارد» (آقابخشی، ۱۳۷۹، ص. ۵؛ رضایان، ۱۳۷۹، ص. ۷). کارآمدی یک نظام به‌عنوان وجهه عملکردی آن نظام سیاسی، با انجام کامل و موفقیت‌آمیز کار ویژه‌های اصلی آن نظام سیاسی که مورد دید همگان است رابطه مستقیم دارد. پس کارآمدی به عملکرد واقعی یک نظام و حکومت در جهت برآورده کردن اهداف از پیش تعیین‌شده و تحقق کار ویژه‌های آن حکومت که سود و نفع آن مستقیم

به مردم جامعه می‌رسد و کسب رضایت عمومی جامعه از عملکرد آن نظام است (زاهدی، الوانی و فقیهی، ۱۳۸۸، ص. ۸).

۶. شاخص‌های کارآمدی ایدئولوژی و نظام فکری در دیدگاه رهبری

بیانات در دیدار جمعی از فضلاء حوزه علمی قم

ما اگر بخواهیم آنچه را که باید عمل بشود، در یک جمله خلاصه کنیم، آن یک جمله عبارت از فقه اسلامی است. ما باید فقه اسلامی را در جامعه پیاده کنیم. فقه اسلامی، فقط طهارت و نجاسات و عبادات که نیست؛ فقه اسلامی مشتمل بر جوانبی است که منطبق بر همه جوانب زندگی انسان است؛ فردیاً، اجتماعاً، سیاسیاً، عبادیاً، نظامیاً و اقتصادياً؛ فقه‌الله‌الاکبر این است (دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۷۰/۱۱/۳۰)

از دیدگاه رهبری، فقه اسلامی یک نظام جامع و فراگیر است که تمامی ابعاد زندگی انسان را پوشش می‌دهد و کارآمدی ایدئولوژی اسلامی در گرو پیاده‌سازی این فقه در جامعه است. نظام سیاسی با استفاده از فقه می‌تواند نیازهای مختلف جامعه را پاسخ داده و زندگی سعادتمندانه‌ای را فراهم کند.

فقه اسلامی می‌تواند جنبه‌های فقهی زندگی روزمره، فردی و اجتماعی را تحلیل کرده و پاسخگوی احکام و وظایف فقهی مردم باشد. پیاده‌سازی فقه اسلامی باید با توجه به شرایط و مقتضیات زمان صورت گیرد و با استفاده از روش‌های اجتهادی مناسب، به نیازهای متغیر جامعه پاسخ دهد، در نتیجه فقه می‌تواند در حوزه‌های مختلف، با ارائه راهکارهای تازه و چهارچوب‌های اخلاقی، به توسعه و حفظ هویت ملی- مذهبی کمک کند. تدوین قوانین مطابق با فقه، توسعه نظام قضایی عادلانه، ترویج اخلاق اسلامی و ارائه خدمات اجتماعی و اقتصادی مبتنی بر ارزش‌های اسلامی، از مصادیق پیاده‌سازی فقه اسلامی در جامعه هستند؛ زیرا لازمه کارآمدی یک نظام، توجه به همه ابعاد زندگی بشر و تأمین آن‌ها با توجه به اقتضائات و امکانات موجود است.

بیانات در مراسم بیست و دومین سالگرد رحلت امام خمینی

معنای تحجر آن است که کسی می‌خواهد از مبانی اسلام و فقه اسلام، برای بنای جامعه استفاده کند، به ظواهر احکام اکتفا نماید و نتواند کشش طبیعی احکام و معارف اسلامی را در آن جایی که قابل کشش است درک نماید و برای نیاز یک

ملت و یک نظام و در یک کشور نتواند علاج و دستور روز را نسخه کند... (دفتر حفظ و نشر آثار آیت الله خامنه‌ای، ۱۳۹۰/۳/۱۴)

رهبری بر ضرورت اجتناب از تحجر و توجه به مقتضیات زمان در فهم و اجرای احکام اسلامی تأکید دارد. کارآمدی ایدئولوژی اسلامی در گرو توانایی پاسخگویی به نیازهای روز جامعه است و نظام سیاسی می‌تواند با اجتهاد مناسب، احکام اسلامی را با شرایط زمان تطبیق دهد و راه‌حل‌های نو ارائه کند.

بدنام شدن اسلام به دلیل تحجر باید مدنظر مسئولان باشد و همگان در این زمینه مسئولیت دارند. توجه به نیازهای زمانه، آینده‌نگری صحیح، به‌روزرسانی برنامه‌ها، استفاده از ظرفیت‌های فقهی برای حل مسائل، توجه به نظرات کارشناسان و ایجاد سازوکار پاسخگویی به شبهات دینی، از مصادیق توجه به مقتضیات زمان هستند؛ زیرا تحجر، منجر به ناکارآمدی ایدئولوژی و از دست دادن مشروعیت ثانویه یک نظام می‌شود؛ زیرا ایدئولوژی آن، قادر به پاسخگویی به نیازها نخواهد بود. ناتوانی در استفاده از فناوری‌های جدید به عنوان مصداق تحجر، باعث عقب‌ماندگی در زمینه‌های مختلف می‌شود.

بیانات در دیدار رئیس و اعضای دوره جدید مجمع تشخیص مصلحت نظام

«چنانچه مسئله‌ای با ظرفیت‌های قانونی قابل حل نبود، مجمع تشخیص مصلحت نظام وظیفه ورود دارد و باید با روش بینی و نهایت دقت و در نظر گرفتن مصلحت کشور، نظر مشورتی خود را در مورد حل آن معضل به رهبری ارائه دهد» (دفتر حفظ و نشر آثار آیت الله خامنه‌ای، ۱۳۸۱/۱/۱۷).

رهبری بر نقش مجمع تشخیص مصلحت نظام در حل مسائل و معضلات کشور تأکید دارند. کارآمدی ایدئولوژی اسلامی نیازمند ارائه راه‌حل‌های عملی برای مسائل است و نظام سیاسی باید با بهره‌گیری از نهادهای قانونی و مشورتی، مسائل را به نحو احسن حل کند و زمینه پیشرفت را فراهم آورد.

یکی از این نهادهای مشورتی، مجمع تشخیص مصلحت نظام است که فلسفه وجودی آن، تشخیص صحیح مصلحت کشور در معضلات بزرگ و ارائه راهکار و نظر مشورتی برای رفع این معضلات است. مصلحت، سازوکار اساسی تحقق کارآمدی نظام است و برنامه‌ها و روش‌ها باید بر اساس مصلحت عمومی جامعه تدوین شوند تا اهداف محقق شوند. بررسی و تصویب قوانین مورد نیاز، ارائه نظرات مشورتی به رهبری و ایجاد سازوکار حل اختلافات بین قوا، از جمله نقش‌های مجمع تشخیص مصلحت نظام در حل مسائل کشور است. مجمع با در

نظر گرفتن مصلحت کشور و استفاده از روش‌های مشورتی، به رهبری در اتخاذ تصمیمات صحیح کمک می‌کند و در حل اختلافات بین قوا و تصویب قوانین نقش مؤثری ایفا می‌کند

بیانات رهبری در جمع اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی

«احکام ولایتی و حکومتی که از روی مصلحت، ولی فقیه صادر می‌کند در حقیقت به معنای احیای فقه است چون احکام حکومتی از مجموعه فقه عظیم اسلامی بیرون نیست» (دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۹/۱۹).

رهبری بر نقش احکام حکومتی در اداره جامعه اسلامی تأکید دارند. کارآمدی ایدئولوژی اسلامی در گرو ارائه راه‌حل‌های متناسب با شرایط زمان است و نظام سیاسی با بهره‌گیری از احکام حکومتی، مسائل جامعه را به نحو احسن حل کرده و زمینه پیشرفت و کارآمدی را فراهم می‌کند. با توجه به پویایی فقه و عدم انسداد باب فقه و اجتهاد، حکم حکومتی ابزاری کاربردی برای اداره حکومت اسلامی در اختیار حاکم قرار می‌دهد تا فقه را متناسب با مصلحت روز احیا و اجرا کند و نفع آن به عموم جامعه برسد. استفاده از حکم حکومتی در بزرگراه‌ها، سازوکاری الهی برای ارتقای کارآمدی نظام اسلامی است.

صدور احکام حکومتی در مسائل مختلف و ایجاد سازوکار مناسب برای اجرای این احکام، مصادیق نقش احکام حکومتی در اداره جامعه اسلامی هستند. احکام حکومتی با توجه به شرایط زمان، می‌توانند به حل مسائل کمک کرده و زمینه پیشرفت را فراهم کند و در تنظیم روابط اجتماعی و اقتصادی، حفظ نظم و امنیت و پیشبرد اهداف نظام اسلامی مؤثر باشند.

از تحلیل سخنان رهبری چنین برمی‌آید که یک نظام سیاسی دینی، با توجه به ابعاد مادی و

۲۲۳

معنوی زندگی بشری، اقتضاهای زمانه و مصلحت‌های واقعی و بهره‌گیری از مصلحت و حکم حکومتی به عنوان ابزارهای انطباق فقه با شرایط، قادر به پاسخگویی کامل به نیازهای جامعه و مدیریت بهتر کشور خواهد بود و کارآمدی خود را در سطح ایدئولوژی به اثبات می‌رساند.

در غیر این صورت، تصویر ناقصی از نظام سیاسی مبتنی بر دین ارائه می‌شود که می‌تواند ناکارآمدی نظام دینی و تقویت نظریه سکولاریسم را به همراه داشته باشد. ایده حکومت اسلامی، بر مبنای فقه اجتماعی و فقه حکومتی شکل گرفته و باید به تمامی شاخص‌ها و مؤلفه‌ها توجه دقیق داشت؛ زیرا کوتاهی در آن موجب ضرر به جامعه اسلامی و بدبینی به دین و حکومت دینی خواهد شد.

کارآمدی از دیدگاه رهبری در سطح ایدئولوژی، به معنای توانایی فقه اسلامی در پاسخگویی به نیازهای جامعه، ارائه راه‌حل‌های مناسب و ایجاد یک نظام عادلانه است.

برای تحقق این امر، نظام سیاسی باید از تحجر پرهیز کند، به مقتضیات زمان توجه کند، از ظرفیت‌های قانونی و مشورتی استفاده کند و از احکام حکومتی بهره بگیرد.

۷. شاخص‌های کارآمدی ساختاری (نظام اداری) در دیدگاه رهبری

بیانات در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیأت دولت

«اساس ادارهٔ تشکیلات کشور نیز همین است که بارها تکرار شده، عدالت اجتماعی. در تمام آثار دینی که شما نگاه می‌کنید هدف و غایت برای حرکت جامعه اسلامی، تشکیل جامعه عادلانه است» (دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۷۲/۶/۳). از دیدگاه رهبری، عدالت اجتماعی هدف اصلی نظام اسلامی است که در تمام ابعاد زندگی باید محقق شود. این امر نه تنها یک ارزش اخلاقی، بلکه یک ضرورت سیاسی و اجتماعی است؛ زیرا بدون آن، جامعه دچار تفرقه و بی‌ثباتی می‌شود و نظام سیاسی مشروعیت خود را از دست می‌دهد. برای تحقق عدالت اجتماعی، نظام سیاسی باید با ارائه خدمات عادلانه، مبارزه با فساد، توزیع عادلانه ثروت و ایجاد فرصت‌های برابر برای همه افراد جامعه تلاش کند. قرآن کریم نیز بر این موضوع تأکید دارد و امیرالمؤمنین^(ع) عدالت را اساس مُلک و قوام عالم می‌داند؛ زیرا بقای حکومت با کفر ممکن است؛ اما با ظلم هرگز؛ بنابراین عدالت شرط اصلی کارآمدی نظام سیاسی دینی است.

بیانات در دیدار رئیس‌جمهوری و اعضای هیأت دولت

«مردم تشنه خدمت‌اند؛ بنابراین دولت باید کارآمدی خود را نشان دهد. این کارآمدی را چگونه باید به دست آورد؟ یکی این که عناصر نزدیک به خودتان را، از آدم‌های انتخاب کنید که کار را بشناسند» (دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۸۰/۶/۵).

بدیهی است که کارآمدی دستگاه‌ها و در نتیجه حکومت، در گرو انتخاب افراد شایسته و لایق است. این یک اصل در اصول مدیریت است که مورد تأکید معارف دینی بوده و رهبری بر روی آن سفارش می‌کنند. در صورت رابطه سالاری به جای ضابطه سالاری و شایسته‌سالاری، به دلیل نقص و کوتاهی در تأمین اهداف و نیازهای اولیه جامعه، ضربه اصلی متوجه حکومت دینی و اعتقادات فکری مردمی که معتقد به دین و مذهب می‌باشند متوجه می‌شود. برای این مهم، برنامه‌ریزی دقیق ضروری است و دولت باید با ارائه و اجرای صحیح برنامه‌ها، کارآمدی خود را نشان دهد.

بیانات در دیدار اعضای خبرگان رهبری

«سابقه فقه سیاسی در شیعه، سابقه عمیقی است لیکن یک چیز جدید است و آن نظام‌سازی بر اساس این فقه است. امام این کار را کرد؛ یعنی فقه را آورد وارد متن زندگی کرد؛ فقه فردی و عبادی را هم وارد نظام کرد، نظام‌سازی کرد» (دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۹۰/۶/۱۷)

امام خمینی، فقه را اساس نظام‌سازی سیاسی و اجتماعی قرار داد و در این مقام، رهبری بر کارآمدی نظام مبتنی بر فقه تأکید می‌کنند. ایشان با تلاش‌های فراوان و تحمل رنج فراوان، ایدئولوژی حکومت اسلامی را بر اساس معارف الهی پایه‌ریزی کرد و تجربیات ارزشمندی را برای نسل‌های آینده به‌جا گذاشت؛ بنابراین نقش امام در ساختار سازی و نظم‌دهی به نظام اسلامی، اساسی و ماندگار است و ساختار سازی مبتنی بر نظریه ولایت مطلقه فقیه و راهکارهای پیش‌بینی‌شده در آن برای اداره جامعه اسلامی و برون‌رفت از چالش‌ها، عامل کارآمدی است. استفاده از این تجربیات گرانبها برای ارتقای کارآمدی، مورد تأکید همه عقلا از جمله رهبری است.

بیانات در جلسه تبیین سیاست‌های اقتصاد مقاومتی

...نظارت در همه سطوح است. همه رؤسای قوا باید دستگاه‌های خودشان را تحت نظارت قرار بدهند، مجمع تشخیص موظف است که مسئولیت نظارتی که به آن‌ها داده شده را به‌طور کامل عمل کند و ببیند که چه دارد اتفاق می‌افتد. رهبری و دستگاه ما هم نظارت خواهد کرد. این [نظارت] مسئولیت است؛ همه دستگاه‌ها در سطوح مختلف مسئولیت دارند نظارت کنند (دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۱۲/۲۰)

۲۲۵

نظارت همگانی، ابزاری کلیدی در مبارزه با فساد و سوءاستفاده از قدرت است. رهبری بر ضرورت نظارت مستمر بر عملکرد مسئولان تأکید دارند و بیان می‌کنند، این نظارت باید فراگیر باشد و شامل نهادهای رسمی نظارتی، رسانه‌ها، سازمان‌های مردم‌نهاد و خود مردم باشد. رسانه‌ها با انتشار اخبار و گزارش‌های مرتبط، سازمان‌های مردم‌نهاد با ارائه تحلیل‌ها و گزارش‌های مستقل و مردم با ابراز نظرات و انتقادات خود، می‌توانند در جلوگیری از فساد و بهبود عملکرد مسئولان نقش مؤثری ایفا کنند. نظارت همگانی، با ایجاد فضای شفافیت و پاسخگویی، موجب ارتقای شایسته‌سالاری و پیشرفت جامعه می‌شود. این نظارت صرفاً به عملکرد صحیح مسئولان محدود نمی‌شود، بلکه در هر نوع فعالیت، از طریق شفافیت و نظارت، موجب پیشرفت و ارتقای کارها می‌گردد. مهم است که نظارت با مسئولیت‌پذیری و رعایت اخلاق همراه باشد و از اتهامات و انتقادات بی‌اساس جلوگیری شود.

نظارت مختص به فرد یا ارگان خاصی نیست؛ زیرا با توجه به صریح سخنان رهبری، هر کسی موظف است این وظیفه را در حد اندازه و مسئولیت خود انجام دهد؛ حال برای اینکه بهتر بتوان به این وظیفه و هدف حاصل از آن پرداخت، پیش‌بینی وجود سازوکارهای نظارتی در هر دستگاهی یکی از عوامل کارآمدی آن دستگاه و در نتیجه کارآمدی اصل حکومت خواهد بود (بشیر و حاتمی، ۱۳۸۸، ص. ۱۵).

بیانات در دیدار با کارگزاران نظام

بزرگ‌ترین تعریف برای یک انسان در معیارهای الهی و اسلامی، عبودیت است معنای ولایت در اصطلاح اسلامی این است... یعنی حکومتی که در آن اقتدار، (دارای) حاکمیت است. ولی خودخواهی سلطنت نیست... ولایت یعنی حکومتی که در آن در عین وجود اقتدار، در عین وجود عزت، یک حاکم و جزم و تصمیم قاطع یک حاکم، هیچ نشانه‌ای از استبداد و خودخواهی و خودرأیی و زیاده‌طلبی و این‌ها نیست (دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۷۸/۱/۱۶)

اقتدار، در بستر مدیریت و حاکمیت، توانایی و مشروعیت اعمال نفوذ و تأثیرگذاری است. منشأ این اقتدار، دانش، تجربه، صلاحیت و حمایت اجتماعی است، نه زور، اجبار و ترس. یک نظام مدیریتی کارآمد، به اقتدار مشروع و کارآمد نیازمند است و این نوع اقتدار، بدون بحران‌های عدم انسجام و انحرافات اخلاقی موجب نظم، پیشبرد اهداف ملی، اعتماد عمومی و مشارکت فعال شهروندان می‌شود. در مقابل، اقتدار مبتنی بر زور و اجبار، باعث ناامیدی و بی‌اعتمادی می‌شود. رهبری تأکید دارند که نظام اسلامی باید دارای اقتدار باشد؛ اما این اقتدار نباید منجر به استبداد شود و جمع هنرمندان بین اقتدار و عدم استبداد، از ویژگی‌های مهم یک نظام اسلامی کارآمد است.

۲۲۶

۸. شاخص‌های کارآمدی کارگزار (عامل)

باوجود ایدئولوژی صحیح و ساختار کارآمد، کارایی حکومت به‌شدت به کارگزاران آن وابسته است و نقش کارگزاران، جدای از طراحی نظری و ساختاری، در کارآمدی نظام تعیین‌کننده است. اگرچه برخی معتقدند ساختار متناسب، کارگزار را به‌طور خودکار در مسیر صحیح هدایت می‌کند؛ ولی تجربه تاریخی جهانی نشان می‌دهد که این امر همیشه صادق نیست. ناکامی‌های فراوان در نظام‌های مختلف، نشان از اهمیت نقش و اختیار کارگزاران دارد. علم مدیریت و تجارب بشری، بر لزوم توجه به نقش‌آفرینی کارگزاران در هر سطحی تأکید

می‌کند؛ زیرا هر نظام سیاسی، فارغ از مبانی و ارزش‌هایش، به کارگزاران توانمند نیاز دارد تا اصول و اهداف آن محقق شوند.

بیانات پس از اقامه نماز جماعت در روز ۲۹ رمضان ۱۴۱۱

«اگر ما خصوصیات زندگی حکومتی امیرالمؤمنین را در نظر بگیریم، می‌بینیم که چند خصوصیت عمده در این زندگی هست. اول قاطعیت و صلابت در راه حق است... آن چیزی که اول از این دستگاه حکومت مشاهده می‌شود این است که امیرالمؤمنین بعد از تشخیص حق، هیچ چیزی نمی‌تواند جلوی راه حق او را بگیرد» (دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۷۰/۱/۱).

بارزترین ویژگی حکومت امیرالمؤمنین در طول دوره چهار ساله و نه ماهه این حکومت: ۱. تشخیص صحیح و به موقع، ۲. تصمیم‌گیری درست، ۳. عمل قاطعانه است. زمانی که با توجه به اشراف و کسب آگاهی‌های یک مدیر در حوزه کاری، تشخیص صحیح داده شود و تصمیمی صحیح و در زمان مناسب از سوی او اتخاذ گردد و همچنین در عمل به این تصمیم، قاطعیت لازم وجود داشته باشد و همه آن مجموعه همت خود را برای تأمین آن هدف به کار ببندند، یقیناً منجر به افزایش کارآمدی نظام می‌شود و این مجموعه طولی و منسجم مورد انتظار رهبری جهت ارتقای کارآمدی نظام است.

بیانات مقام معظم رهبری در خطبه‌های نماز جمعه تهران

«نماینده مردم باید دارای فهم و درک سیاسی باشد و مسائل کشور را بفهمد. هم مسائل خارجی و توطئه‌های دشمن را و هم مسائل داخلی و نیازهای مردم و اولویت کشور را» (دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۷۱/۱/۷). آگاهی به مسائل روز کشور و داشتن فهم سیاسی داخلی و خارجی، لازمه نمایندگی و از اوصاف یک کارگزار حکومتی کارآمد است. اینکه دارای بصیرت باشد و قدرت تحلیل و تشخیص صحیح داشته باشد و بتواند سیره را از ناسره بشناسد و درست تصمیم بگیرد و عمل کند، از ضروریات یک کارگزار اسلامی است و این امور، در صورت درک صحیح و وجود آگاهی لازم در کارگزار به مسائل روز داخلی و خارجی، محقق می‌شود.

بیانات در دیدار با مردم قم

اگر شجاعت نباشد انسان مرعوب می‌شود و دشمن از همین نقطه ضعف استفاده می‌کند. این تهدیدات و... برای مرعوب کردن مسئولان کشور است. بسیاری از ملت‌ها بدبخت شدند به خاطر این که رؤسا و مسئولان‌شان شجاعت نداشتند. ملت،

شجاع و آماده حضور در صحنه بود؛ اما... مسئولان که باید زمام آن‌ها را در دست گیرند و پیشرو باشند و حرکت کنند شجاعت لازم را نداشتند (دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۸۰/۱۰/۱۹)

کارگزاران شجاع، در برابر زورگویی‌های داخلی و خارجی، منافع ملی را بر منافع شخصی و حزبی ترجیح می‌دهند و مانع از نفوذ دشمنان و غارت سرمایه‌ها می‌شوند. این شجاعت در تصمیم‌گیری‌های درست و اجرای دقیق برنامه‌ها، باعث افزایش کارآمدی حکومت و مقابله با نفوذ می‌شود. کارگزاران با داشتن شجاعت است که در مقابل زورگویی‌ها، تهدیدها و تطمیعات ایستادگی می‌کند و منافع ملی را حتی در صورت ضرر شخصی، مقدم می‌دارد و این عمل شجاعانه وی منجر به ارتقای کارآمدی حکومت می‌گردد. برعکس، عدم شجاعت، فضای مناسبی برای سوءاستفاده و اثرگذاری منفی دشمنان بر تصمیم‌گیری‌ها ایجاد می‌کند.

بیانات در دیدار جمعی از مردم گیلان

«افزون‌طلبی برای مسئولان ممنوع است. مشی اشرافی‌تری برای مسئولان کشور نقطه ضعف به شمار می‌آید. اگر دیگران این را لازمه رسیدن به مقامات عالی کشور می‌دانند در نظام اسلامی این‌ها نه تنها لازمه‌اش نیست، بلکه نقطه ضعف هم محسوب می‌شود» (دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۸۰/۲/۱۱).

اشرافی‌گری، طبق آموزه‌های اسلامی، نقطه ضعفی جدی برای کارگزاران حکومت جمهوری اسلامی است. ائمه اطهار و امام خمینی با سیره و عملکرد خود، ساده‌زیستی و دوری از اشرافی‌گری را نه فقط در پرهیز از امور حرام، بلکه در اجتناب از امور شبهه، مشکوک و حتی برخی امور مباح نیز تأیید کرده‌اند. این اصل با سیره عملی معصومین و بنیان‌گذار نظام جمهوری اسلامی، به عنوان الگویی برای کارآمدی و دور ماندن از ظواهر دنیوی، قابل مشاهده است. یکی از موانع کارآمدی نظام و در نتیجه ضعف آن افزون‌طلبی و سوءاستفاده مسئولان از موقعیت خود است.

بیانات در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیأت دولت

«نظام پاسخ‌گویی را برای خودتان متحیم بدانید. واقعاً وزیر در حوزه کار خودش و... پاسخ‌گو باشند یعنی هم در برابر خطاهایی که انجام می‌گیرد واقعاً پاسخ‌گو باشند، هم در برابر کار لازمی که باید انجام می‌گرفت و انجام نمی‌گیرد پاسخ‌گو باشند» (دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۸۴/۶/۸).

پاسخگویی مسئولان، اصل اساسی برای ارتقای کارآمدی حکومت اسلامی است. مسئولان باید بدانند که در طول تصدی مسئولیت، پاسخگوی عملکرد و ترک فعل‌های خود به مردم و نهادهای نظارتی هستند و این امر است که آگاهی، دقت و تصمیم‌گیری‌های مناسب کارگزاران را افزایش داده و در نتیجه، موجب افزایش کارآمدی نظام می‌گردد. مسئولان باید خود را ملزم به پاسخگویی در برابر عملکرد خود بدانند؛ زیرا در منظومه فکری رهبری، پاسخگویی به مردم و نهادهای نظارتی، از اصول اساسی کارآمدی نظام است.

بیانات در جمع مردم استان کردستان در میدان آزادی سنندج

«اولین کار این است که ما افرادی انتخاب کنیم که مردمی باشند، ساده‌زیست باشند، درد مردم را بفهمند و خودشان از درد مردم احساس درد کنند» (دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۸۸/۲/۲۲).

مردمی بودن، از میان مردم انتخاب شدن و در بین آن‌ها زندگی کردن، از ملاک‌های اصلی انتخاب مسئولان در حکومت اسلامی است. افرادی که در کف جامعه قرار دارند و دردهای مردم را حس می‌کنند، می‌توانند به خوبی مشکلات را درک کرده و به حل آن‌ها بپردازند زیرا چنین افرادی با لمس محرومیت‌ها و چالش‌های واقعی، توانایی بیشتری برای ارائه راهکارهای مؤثر دارند. در عوض، کسانی که از این ویژگی برخوردار نیستند، حتی با وجود دلسوزی، نمی‌توانند نیازها و خواسته‌های واقعی مردم را درک کنند و از این رو، قادر به اقدام مؤثر برای بهبود شرایط نخواهند بود.

بیانات در دیدار کارگران و فعالان بخش تولید کشور

«کسانی که در رأس قوه اجرایی قرار می‌گیرند باید کسانی باشند که در مقابل فشارهای دشمنان مقاوم باشند، زود نترسند، زود از میدان خارج نشوند، این یکی از شرط‌های لازم است» (دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۲/۷).

مقاوم و نترس بودن یکی از ویژگی‌های اصلی همه کارگزاران مخصوصاً مسئولان قوه مجریه است. اینکه در مقابل فشارها و تهدیدات تحمل کند و در عین حال با تدبیر و مشورت از کارشناسان متخصص، به دنبال برون‌رفت از این معضل به بهترین صورت برای تأمین زندگی مناسب برای جامعه باشد (ظهیری، ۱۳۹۸، ص. ۵۷).

بیانات در دیدار دست‌اندرکاران برگزاری انتخابات

«کسانی هم که می‌خواهند صلاحیت‌ها را ملاحظه کنند و بر اساس آن تصمیم‌گیری کنند، همه‌چیز را در کنار هم باید ببینند که رئیس‌جمهور هم باید کاری باشد، هم باید مردمی باشد، هم باید مقاوم باشد، هم باید ارزشی باشد، هم باید پایبند به قوانین و مقررات باشد، هم باید درد مردم را احساس کند، هم باید طبقات مختلف را ببیند» (دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۲/۱۶).

شایسته‌سالاری می‌تواند کشور را نزدیک به تحقق اهداف نظام سیاسی کند. شایسته‌سالاری تنها به معنای انتخاب افراد بر اساس تخصص و تجربه نیست، بلکه نیازمند اعتقاد قلبی به اصول ارزشی و توجه به نیازهای مردم نیز است. یک رئیس‌جمهور باید دارای ویژگی‌هایی چون کارآمدی، مردمی بودن و پایبندی به قانون باشد تا بتواند اعتماد عمومی را جلب کرده و رضایت مردم را تأمین کند.

نظام سیاسی که به شایسته‌سالاری توجه کند، می‌تواند با شناسایی صحیح ظرفیت‌های انسانی و به‌کارگیری افراد متخصص، به تقویت و بهبود عملکرد خود بپردازد و همچنین، از طریق فراهم آوردن آموزش‌های لازم، ارزیابی مستمر و ایجاد بستری برای رشد و پیشرفت کارکنان، می‌توان به اهداف موردنظر رسید. شایسته‌سالاری نه تنها به بهبود عملکرد نظام کمک می‌کند، بلکه موجب افزایش اعتماد و مشارکت مردم در فرآیندهای سیاسی نیز می‌شود و به تأمین ثبات و امنیت در جامعه می‌انجامد و به همین دلیل است که توجه به این اصل برای هر نظام سیاسی ضروری است.

بیانات در دیدار مردم کرمان

۲۳۰

«بدیهی است که رهبری از معیارها حمایت کند، ما دنبال این هستیم که این معیارها تحقق پیدا کند. بنده دنبال این هستم که شخصی سرکار بیاید و قوه مجریه را اداره کند که خود را خدمت‌گزار مردم بداند و توانایی داشته باشد و به آرمان‌های امام و نظام اسلامی معتقد و پایبند باشد و حقیقتاً عدالت و مبارزه با فساد برای او حائز اهمیت باشد» (دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۸۴/۲/۱۱).

وجود روحیه خدمت و بدهکاری به مردم، اعتقاد واقعی به آرمان‌های انقلاب، عدالت‌خواهی و مبارزه با فساد در مقام شعار و عمل به‌عنوان معیار یک رئیس‌جمهور مطلوب و در مرتبه پایین‌تر از معیارهای یک کارگزار اسلامی به شمار می‌رود که خیلی از وظایف و تصمیمات صحیح در سایه آن گرفته می‌شود.

بیانات در دیدار جمعی از اساتید دانشگاه‌ها

«کارآمدی را چه کسی محقق می‌کند؟ آن انسان عالم صبور مجاهد فی سبیل الله، برای خدا کار بکن که برای خودش کیسه ندوخته و کار را بلد است و وارد میدان می‌شود و شجاعانه انجام می‌دهد، کارآمدی کار اوست» (دفتر حفظ و نشر آثار آیت الله خامنه‌ای، ۱۳۹۵/۳/۲۳). علاوه بر عوامل بین شده، کارآمدی محصول علم، صبر، مجاهدت، تخصص یک کارگزار است. مسئولی که نسبت به حیطه کار خود علم نداشته باشد و از تخصص‌های لازم برای راهبرد وظیفه خود خالی باشد، یقیناً از تقید و صلاحیت کافی و لازم را نیز برای تصدی این جایگاه نخواهد داشت. مدیر و کارگزار باید برای اداره کارآمد مجموعه تحت امر خود، دارای سعه صدر لازم جهت تصمیم‌گیری صحیح در سختی‌ها و مشکلات در مقابل عوامل داخلی و تحمیلی بر مجموع خود باشد که اگر از این خصوصیت مهم بی‌بهره و یا کم‌بهره باشد به دلیل تصمیمات نابجا و غلط، مجموعه تحت مدیریت او تاوان این ضعف او را پرداخت خواهند کرد (زاهدی، الوانی و فقیهی، ۱۳۸۳، ص. ۱۴).

بیانات در دیدار مردم آذربایجان شرقی

«سابقه دل‌بستگی و انفعال در مقابل دشمن هم بایستی یک نقطه منفی برای انتخاب نماینده بشمار بیاید. کسانی که این سابقه را دارند که در مقابل دشمن منفعل‌اند، در مقابل دشمن قدرت ایستادگی ندارند، اعتماد به نفس ندارند، این‌ها انصافاً برای نمایندگی ملت مناسب نیستند» (دفتر حفظ و نشر آثار آیت الله خامنه‌ای، ۱۳۹۸/۱۱/۲۹).

سابقه وادادگی، دل‌بستگی و انفعال در مقابل دشمن، یک نقطه منفی برای نماینده و کارگزار حکومتی است؛ زیرا با وجود چنین سابقه‌ای با عمل اثبات کرده است که نمی‌تواند درست تشخیص دهد و درست تصمیم بگیرد و دست عمل کند. حال چه کسی است که با وجود فرد بهتر و شایسته که چنین نقاط تاریکی در مشخصات کاری او وجود ندارد این فرد را در مناصب حساس که زمام امور جامعه اسلامی بر پایه آن است بگمارد؟ چنین فردی به دلیل نداشتن اعتماد به نفس ملی و دل‌بستگی به دشمن در همه شئون، وابسته محض به غرب است و غرب را مدینه فاضله و خود و اطرافیان خود را فاقد فهم و شعور حداقلی جهت اتخاذ تصمیم برای آینده خود می‌داند، چنین فردی از حداقل صلاحیت‌های لازم جهت تصدی منصب در نظام اسلامی بی‌بهره است.

۹. شاخص‌های کارآمدی عملکرد

در اینجا سعی می‌شود که بیان شود، عملکرد و اقدام باوجود چه ویژگی، شرایط و نتایجی، بر اساس نظرات مقام رهبری، کارآمد محسوب می‌شود.

بیانات در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیأت دولت

«مهم‌ترین مسئله نظام جمهوری اسلامی کوشش برای رفع فقر و محرومیت در جامعه و حمایت و کمک به طبقات مستضعف و محروم است» (دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۷۰/۶/۳). شعارهای رهبری در چند سال اخیر، تأکید بر رفع فقر و افزایش رفاه عمومی را نشان می‌دهد که اولویت اصلی نظام است. این امر باید در اسناد بالادستی و برنامه‌ریزی‌های اجرایی، با لحاظ اولویت در بودجه، موردتوجه قرار گیرد. رفع محرومیت و حمایت از مستضعفان، به‌عنوان یک اصل بنیادین، باید در تمامی برنامه‌ها لحاظ شود؛ زیرا هدف اساسی، تحقق شعارهای رهبری در زمینه رفاه عمومی و کاهش فقر است و با توجه به فرمایشات امام که مردم فقیر و محروم، صاحبان اصلی انقلاب هستند، این موضوع اهمیت مضاعفی پیدا می‌کند.

بیانات در دیدار نمایندگان مجلس

«برای اینکه ما بنیان‌های سیاسی، اقتصادی و فرهنگی خود را مستحکم کنیم پیش‌نیاز اولی قطعی ما، ایجاد وفاق و وحدت کلمه است» (دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۸۱/۳/۷). وفاق، اتحاد و وحدت کلمه، پیش‌شرط اساسی برای استحکام بنیان‌های سیاسی، اقتصادی و فرهنگی هر جامعه‌ای هستند. هر پیشرفتی و هر توفیقی در هر نظامی، به‌طور مستقیم به اتحاد و هم‌زبانی در آن نظام بستگی دارد. در مقابل، اختلاف و تفرقه، موجب پسرفت، تضعیف و حتی زوال آن نظام خواهد شد. سعادت دنیوی و اخروی یک جامعه، به‌طور مستقیم با میزان اتحاد، یکدلی و وفاق میان مسئولان و مردم آن جامعه گره خورده است؛ باین حال، لازم است به این نکته حیاتی توجه شود که این اتحاد و وفاق نباید به‌گونه‌ای باشد که هر عقیده و نظری، فارغ از انطباق با اصول و روح نظام اسلامی، بتواند در آن نفوذ کند و برنامه‌های متعارض با روح وفاق را اجرایی نماید؛ زیرا وفاق نباید به معنای تسامح در برابر اندیشه‌های مخالف بنیان‌های نظام باشد، بلکه مانند اکسیری باشد که بین اتحاد و هم‌زبانی با رعایت اصول و قواعد نظام اسلامی، تعادل برقرار کند و فقط در این صورت است که وحدت، پایداری نظام و کارآمدی را تضمین خواهد کرد (نبوی، ۱۳۹۴، ص. ۲۵۴).

بیانات در خطبه‌های نماز جمعه

«این مسئله کوشش همگانی برای خدمت‌رسانی به مردم و نشان دادن کارآمدی نظام در عمل، وظیفه است. مسئولان کشور امسال را سال رقابت در این کار بدانند. این رقابت حق است، این رقابت درست و مورد رضای خداست» (دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۸۲/۱/۲۲). یکی از وظایف مسئولین و کارگزاران، خدمت‌رسانی به مردم، جهت نشان دادن کارآمدی نظام اسلامی است؛ یعنی کارگزاران دستگاه اسلامی باید خدمت‌رسانی به مردم را جزء وظایف ذاتی خود در زمان تصدی این مسئولیت بدانند و ضمن اقدام در این مهم، اقدام به اطلاع‌رسانی خدمات انجام شده به عموم جامعه جهت تنویر افکار عمومی و اقدامات و خدمات صورت گرفته بنمایند (موسوی و واعظی، ۱۳۹۲، ص. ۲۴).

بیانات در دیدار اعضای هیأت دولت

حضرت علی می‌فرماید، اجمعها لرضی الرعیه، کاری که انتخاب می‌کنی رضایت مردم را با خودش داشته باشد. در منطق علوی، نگاه و توجه از عام مردم به گروه‌های خاص و قشرهای خاص و جماعت‌هایی که اسم خاص و عنوان خاصی پیدا می‌کنند و برای خودشان تشخیص خاصی به دست می‌آورند مورد اعتماد نیستند. نه این که باید به این‌ها ظلم شود نه این‌ها هم مثل بقیه مردم تشخیصی ندارد... باید رضایت عامه‌ی مردم جلب شود (دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله خامنه‌ای ۱۳۸۴/۷/۱۷)

یکی از وظایف اصلی هر دستگاه حکومتی، کسب رضایت عمومی و ترجیح منافع عموم مردم بر منافع گروه‌های خاص است. این امر مستلزم احترام به حقوق تمام اقشار، احزاب، گروه‌ها، اقوام، ادیان و مذاهب در چهارچوب قانون است؛ اما این احترام نباید به زیان منافع عمومی باشد و نباید منجر به اولویت‌دهی به منافع یک گروه خاص بر سایر مردم شود؛ زیرا رضایت عمومی در سایه احترام به حقوق اقلیت‌ها و رعایت منافع عامه در صدر برنامه‌های هر حکومتی کارآمد و اسلامی قرار می‌گیرد و بی‌توجهی به این اصل، موجب تضعیف اعتماد عمومی و کارایی آن حکومت خواهد شد. با توجه به ماهیت جمهوری اسلامی که ترکیبی از جمهوری و اسلام است، این اصل در حفظ و ارتقای جمهوریت و مشروعیت حکومت و ارتقای کارآمدی آن نقشی کلیدی دارد (کلانتری، ۱۳۹۳، ص. ۹۸).

بیانات در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیأت دولت

«شاخص بعدی دولت اسلامی، مسئله قانون‌گرایی است. قانون ریل است. از این ریل اگر چنانچه خارج شویم حتماً آسیب و صدمه است. گاهی قانون ناقص است، گاهی قانون معیوب است؛ اما... ضرر عمل نشدن به آن بیشتر از ضرر عمل کردن به قانون است» (دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۶/۶). قانون در حکومت اسلامی، مانند ریل، هدایت‌گر نظام است؛ زیرا قانون‌گذاری صحیح، راهبردهای اصلی را تعیین و دولت را در اجرای قوانین راهنمایی می‌کند. قانون‌گذاری کارآمد، جامع، با توجه به نیازهای روز، برای حکومت اسلامی ضروری است و این امر در صورتی میسر است که قانون‌گذاری، بدون ایراد و خلأهای قانونی باشد و پس از شناسایی نقاط ضعف، با به‌روزرسانی دوره‌ای اصلاح شود و وجود یک مجلس قانون‌گذاری قوی، آگاه و دلسوز و ابزاری حیاتی برای تحقق این مهم است.

پیام نوروزی به مناسبت آغاز سال ۱۳۹۳

«آنچه برای بنای زندگی و سازندگی آینده مورد انتظار است، بدون مشارکت مردم تحقق‌پذیر نیست... مسئولین هم برای اینکه بتوانند کاری را به‌درستی پیش ببرند احتیاج به پشتیبانی مردم دارند» (دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۱۲/۲۹). با توجه به اینکه پیروزی انقلاب اسلامی ایران مرهون پشتیبانی و حمایت‌های مردمی بوده و مطابق صریح سخنان بنیان‌گذار جمهوری اسلامی ایران و رهبری انقلاب، سرمایه اصلی این نظام، مردم و حمایت توده‌های مردمی است، بدیهی است مسئولین و کارگزاران باید در همه کارها و برنامه‌ریزی‌های خود، مردم را به‌عنوان شاخصه اول و اولویت اصلی قرار دهند؛ چراکه هیچ برنامه‌ای بدون حمایت مردمی به نتیجه نخواهد رسید. برای تحقق این امر، مشارکت حداکثری مردم در همه امور ضروری است و باید تلاش شود تا مردم در تصمیم‌گیری‌ها و اجرای برنامه‌ها، نقش اساسی داشته باشند؛ زیرا مشارکت مردمی از ویژگی‌های اساسی نظام جمهوری اسلامی و یکی از مؤلفه‌های کارآمدی آن به شمار می‌رود.

۲۳۴

بیانات در اجتماع زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی

ما برای کشورمان و برای ملتمان چه می‌خواهیم؟ ما می‌خواهیم ملت و کشور به کجا برسد؟ ما برای ملت ایران امنیت ملی می‌خواهیم، عزت ملی می‌خواهیم، سلامتی عمومی می‌خواهیم، رفاه عمومی می‌خواهیم، پیشرفت همه‌جانبه می‌خواهیم، استقلال از قدرت‌های سلطه‌گر جهانی می‌خواهیم، شکوفایی

استعدادهای می‌خواهیم، رها شدن و نجات یافتن از آسیب‌های اجتماعی می‌خواهیم، این‌ها چیزهایی است که ما در زمینه مسائل مادی برای کشورمان دنبال می‌کنیم و می‌خواهیم (دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۹۶/۱/۱)

ایشان بر اهمیت «عزت ملی» تأکید می‌کند و خواستار این است که مردم حس عزتمندی و کرامت را در خود و نظام تجربه کنند و از احساس حقارت دوری کنند. این عزت، در عرصه داخلی و در معادلات بین‌المللی باید تقویت شود و برنامه‌ریزی‌ها باید به گونه‌ای باشد که روحیه عزت و افتخار ملی را در مردم تقویت کند.

رهبر انقلاب، «سلامت عمومی» را نیز از دیگر شاخصه‌های حیاتی نظام اسلامی دانسته است. سلامت، جنبه جسمی و روانی دارد و ایشان بر ضرورت توجه به سلامت جامعه و تدوین برنامه‌های جامع و کارآمد در حوزه سلامت عمومی تأکید می‌نماید به‌طوری‌که این برنامه‌ها باید به نحوی باشند که به بهبود وضعیت جسمانی و روانی و اخلاقی مردم کمک کنند و از این طریق، جامعه‌ای قوی و سرحال برای پیشرفت و شکوفایی ایجاد شود. از منظر رهبری می‌توان شاخص‌های کارآمدی عملکردی نظام در جمهوری اسلامی را به‌صورت زیر خلاصه کرد:

۱. تأمین نیازهای اساسی جامعه

- رفع فقر و محرومیت؛

- ایجاد اشتغال؛

- تأمین مسکن مناسب؛

- ارتقای سطح بهداشت و درمان؛

۲. توسعه اقتصادی و صنعتی

- رشد تولید ناخالص داخلی؛

- افزایش صادرات؛

- توسعه صنایع دانش‌بنیان؛

- بهبود زیرساخت‌های اقتصادی.

۳. عدالت اجتماعی

- کاهش فاصله طبقاتی؛

- توزیع عادلانه فرصت‌ها و منابع؛

- حمایت از اقشار آسیب‌پذیر.

۴. امنیت و استقلال

- حفظ تمامیت ارضی؛
- تقویت بنیه دفاعی؛
- مقابله با تهدیدات خارجی؛
- حفظ استقلال سیاسی و اقتصادی.
- ۵. فرهنگ و آموزش
- ارتقاء سطح دانش و آگاهی عمومی؛
- ترویج ارزش‌های اسلامی و ایرانی؛
- حمایت از تولیدات فرهنگی فاخر؛
- توسعه آموزش عالی و پژوهش.

پیشنهادهای برای ارتقای کارآمدی

۱. توسعه نظام ارزیابی عملکرد مبتنی بر شاخص‌های رهبری؛
۲. آموزش و توانمندسازی کارگزاران نظام بر اساس ارزش‌ها و معیارهای رهبری؛
۳. تقویت نظارت و پاسخگویی در تمامی سطوح نظام؛
۴. بهبود ارتباط با مردم و جلب مشارکت عمومی در تصمیم‌گیری‌ها.

نتیجه‌گیری

کارآمدی در منظومه فکری رهبری، یک مفهوم ساده و بسیط نیست بلکه مفهومی چندبعدی و مرکب بوده و فراتر از عملکرد صرف است و دارای ابعاد ۱. ایدئولوژیک، ۲. ساختار، ۳. کارگزار، ۴. عملکردی است. ارتقای کارآمدی نظام، نیازمند توجه هم‌زمان به همه ابعاد بوده و در این میان باید نیازهای مادی و معنوی جامعه، انعطاف‌پذیری در تطبیق و اقتضائات زمانه مورد لحاظ قرار گیرد. جهت رسیدن به این مهم استفاده از دو ابزار ۱. مصلحت، ۲. حکم حکومتی، به عنوان توانایی انطباق فقه و حکومت با شرایط و مقتضیات زمان، برای پاسخگویی به نیازهای جامعه و مدیریت صحیح کشور نقش حیاتی دارد.

ایشان در زمینه ایدئولوژی بر مؤلفه‌هایی مانند ظرفیت فقه پویا و مضاف (مانند فقه اجتماعی، فقه سیاسی، فقه اقتصادی ...) علاوه بر فقه عبادی و شخصی تأکید دارد. همچنین بر انعطاف و عدم تحجر در ایدئولوژی توجه داشته و از وجود ظرفیت‌های بزرگی مانند تطبیق روش‌ها برای رسیدن به اهداف و تأمین منافع اجتماعی و افزایش کارآمدی نظام نام به میان می‌آورد.

رهبری بر اهمیت ساختار اداری مبتنی بر فقه سیاسی- اجتماعی و بهره‌گیری از نهادهای نظارتی (شورای نگهبان، مجمع تشخیص مصلحت و مجلس خبرگان) تأکید دارد. ایشان بر استفاده از دانش روز و شایسته‌سالاری در نظام اداری، به‌منظور خدمت‌رسانی به مردم و اجرای عدالت تأکید دارند و بیان می‌کنند، سیستم اداری باید علاوه بر خدمت، زمینه آگاهی از معارف الهی را فراهم کرده و گویای خدمت‌رسانی و عبودیت الهی بوده و روابط ناسالم را از بین ببرد. همچنین کارآمدی نظام سیاسی-دینی، از دیدگاه رهبری انقلاب، بر اساس انطباق و همسویی ساختار با ایدئولوژی آن است؛ یعنی شرط اساسی کارآمدی یک نظام این مهم است که بین ایدئولوژی با ساختار اداری هماهنگی کامل وجود داشته باشد.

در زمینه کارگزاران بر ضرورت قناعت و دوری از اشرافی‌گری در زندگی شخصی و اداری تأکید می‌کند. پاسخگویی مسئولان به مردم را حق آنان و وظیفه کارگزاران می‌داند و بیان می‌کند، یک کارگزار باید با شجاعت در برابر دشمنان در تصمیم‌گیری‌های مهم، منافع ملی را مقدم بر منافع حزبی بداند و از بصیرت، اقتدار در اجرا، اعتقاد به ارزش‌های انقلاب و رهبری، تخصص و روحیه جهادی برخوردار باشد. دل‌بستگی به مردم، تلاش برای آرامش روانی و اجتماعی، آگاهی سیاسی و اجتماعی، همدردی با مردم و فقرا، مردمی و در دسترس بودن، الگو‌گیری از حکومت امیرالمؤمنین، قانون‌گرایی، خدمتگزاری و بدهکاری به مردم و نظام، عدالت‌خواهی و فساد ستیزی و عدم قبول درخواست‌های غیرقانونی از دیگر ویژگی‌های مورد تأکید ایشان برای کارگزاران طراز نظام اسلامی است.

ایشان در زمینه عملکرد بر قانون‌گرایی در عمل، خدمت‌رسانی به مردم و اطلاع‌رسانی جهت آگاهی و کسب رضایت عمومی تأکید دارد. تأمین منافع عمومی، رفع فقر و محرومیت برای اقتدار کشور، افزایش مشارکت عمومی در تصمیم‌گیری‌ها و حفظ اتحاد و وفاق ملی از دیگر شاخصه‌های مورد توجه ایشان است. عزت و اقتدار ملی در داخل و بین‌الملل، تأمین سلامت جسمی و روانی جامعه، رفاه عمومی و پیشرفت همه‌جانبه، حفظ استقلال کشور در تمامی زمینه‌ها و اجتناب از وابستگی، خودداری از اقدامات آسیب‌زا در برنامه‌ریزی‌ها و کاهش آسیب‌های اجتماعی موجود به‌منظور نمایش حکومت عادلانه علوی نیز مورد تأکید ایشان قرار دارد.

ملاحظات اخلاقی

حامی مالی: مقاله حامی مالی ندارد.
مشارکت نویسندگان: تمام نویسندگان در آماده‌سازی مقاله مشارکت داشته‌اند.
تعارض منافع: بنا بر اظهار نویسندگان در این مقاله هیچ گونه تعارض منافع وجود ندارد.
تعهد کپی‌رایت: طبق تعهد نویسندگان حق کپی‌رایت رعایت شده است.

منابع

- آقابخشی، علی و افشاری‌راد، مینو (۱۳۷۹). فرهنگ علوم سیاسی. تهران: نشر چاپار.
- افتخاری، اصغر؛ باباجانی، محمدباقر (۱۳۹۸). راهبردها و سیاست‌های ارتقای کارآمدی نظام اسلامی در اندیشه مقام معظم رهبری. فصلنامه علمی راهبرد، ۲۸ (۱)، ۳۳-۵.
- https://rahbord.csr.ir/?_action=article&au=812178&_au
- بشیر، حسن و حاتمی، حمیدرضا (۱۳۸۸). مطالعه مقایسه‌ای رویکردهای انتخاباتی؛ تحلیل گفتمان سرمقاله‌های جمهوری اسلامی و کیهان درباره دومین مرحله انتخابات مجلس هشتم. فصلنامه پژوهش‌های ارتباطی، ۱۶ (۵۷)، پیاپی ۱، ۹۳-۱۱۴.
- <https://doi.org/10.22082/cr.2009.23904>
- بشیر، حسن و حاتمی، حمیدرضا (۱۳۹۲). تحلیل گفتمان سرمقاله‌های کیهان اطلاعات و جمهوری اسلامی درباره حوادث پس از انتخابات دهم ریاست جمهوری ایران از ۲۳ خرداد تا ۳۱ تیر ۱۳۸۸. فصلنامه پژوهش‌های راهبردی سیاست، ۲ (۶)، ۸۸-۶۱.
- https://journals.atu.ac.ir/article_2252.html
- دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله خامنه‌ای (۱۳۷۰/۱۱/۳۰). بیانات در دیدار جمعی از فضلای حوزه علمیه قم. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2587>
- دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله خامنه‌ای (۱۳۹۰/۳/۱۴). بیانات در مراسم بیست و دومین سالگرد رحلت امام خمینی.
- <https://farsi.khamenei.ir/newspart-index?id=12595>
- دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله خامنه‌ای (۱۳۷۲/۶/۳). بیانات در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیأت دولت. <https://farsi.khamenei.ir/newspart-index?id=2682>
- دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله خامنه‌ای (۱۳۸۰/۶/۵). بیانات در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیأت دولت. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3079>

-
- دفتر حفظ و نشر آثار آیت الله خامنه‌ای (۱۳۸۱/۱/۱۷). دیدار اعضای دوره جدید مجمع تشخیص مصلحت نظام با رهبر انقلاب. <https://farsi.khamenei.ir/search>
  - دفتر حفظ و نشر آثار آیت الله خامنه‌ای (۱۳۹۰/۶/۱۷). بیانات در دیدار اعضای خبرگان رهبری. <https://farsi.khamenei.ir/newspart-index?tid=2219>
  - دفتر حفظ و نشر آثار آیت الله خامنه‌ای (۱۳۹۲/۱۲/۲۰). بیانات در دیدار اعضای مجمع تشخیص مصلحت نظام. <https://farsi.khamenei.ir/newspart-index?tid=1582>
  - دفتر حفظ و نشر آثار آیت الله خامنه‌ای (۱۳۸۷/۱/۱۶). بیانات در دیدار با کارگزاران نظام <https://farsi.khamenei.ir/newspart-index?id=2937>
  - دفتر حفظ و نشر آثار آیت الله خامنه‌ای (۱۳۷۰/۱/۱). بیانات پس از اقامه نماز جماعت در روز ۲۹ رمضان ۱۴۱۱. <https://farsi.khamenei.ir/newspart-index?tid=4228>
  - دفتر حفظ و نشر آثار آیت الله خامنه‌ای (۱۳۷۱/۱/۷). بیانات مقام معظم رهبری در خطبه‌های نماز جمعه تهران. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=19144>
  - دفتر حفظ و نشر آثار آیت الله خامنه‌ای (۱۳۸۰/۱۰/۱۹). بیانات در دیدار با مردم قم. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3101>
  - دفتر حفظ و نشر آثار آیت الله خامنه‌ای (۱۳۸۰/۲/۱۱). بیانات در دیدار جمعی از مردم گیلان. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3063>
  - دفتر حفظ و نشر آثار آیت الله خامنه‌ای (۱۳۸۴/۶/۸). بیانات در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیأت دولت. <https://farsi.khamenei.ir/newspart-index?id=3304>
  - دفتر حفظ و نشر آثار آیت الله خامنه‌ای (۱۳۸۸/۲/۲۲). بیانات در جمع مردم استان کردستان در میدان آزادی سندج. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=36264>
  - دفتر حفظ و نشر آثار آیت الله خامنه‌ای (۱۳۹۲/۲/۷). بیانات در دیدار کارگران و فعالان بخش تولید کشور. <https://farsi.khamenei.ir/newspart-print?tid=1595>
  - دفتر حفظ و نشر آثار آیت الله خامنه‌ای (۱۳۹۲/۲/۱۶). بیانات در دیدار دست‌اندرکاران برگزاری انتخابات. <https://farsi.khamenei.ir/newspart-print?tid=2551>
  - دفتر حفظ و نشر آثار آیت الله خامنه‌ای (۱۳۸۴/۲/۱۱). بیانات در جمع مردم کرمان. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3278>
  - دفتر حفظ و نشر آثار آیت الله خامنه‌ای (۱۳۹۵/۳/۲۳). بیانات در دیدار جمعی از اساتید دانشگاه‌ها. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=33445>

- دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله خامنه‌ای (۱۳۹۸/۱۱/۲۹). بیانات در جمع مردم استان آذربایجان شرقی. <https://farsi.khamenei.ir/newspart-index?tid=26021>
- دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله خامنه‌ای (۱۳۷۰/۶/۳). بیانات در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیأت دولت. <https://farsi.khamenei.ir/newspart-index?id=2485>
- دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله خامنه‌ای (۱۳۸۱/۳/۷). بیانات در دیدار نمایندگان مجلس. <https://farsi.khamenei.ir/newspart-index?id=3123>
- دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله خامنه‌ای (۱۳۸۲/۱/۲۲). بیانات در خطبه‌های نماز جمعه. <https://farsi.khamenei.ir/newspart-index?tid=1286&p=4>
- دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله خامنه‌ای (۱۳۸۴/۷/۱۷). بیانات در دیدار اعضای هیأت دولت. <https://farsi.khamenei.ir/newspart-index?id=3313>
- دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله خامنه‌ای (۱۳۹۲/۶/۶). بیانات در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیأت دولت. <https://farsi.khamenei.ir/newspart-index?tid=1370&p=2>
- دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله خامنه‌ای (۱۳۹۲/۱۲/۲۹). پیام نوروزی به مناسبت آغاز سال ۱۳۹۳. <https://farsi.khamenei.ir/message-content?id=25952>
- دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله خامنه‌ای (۱۳۹۶/۱/۱). بیانات در اجتماع زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=36091>
- دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله خامنه‌ای (۱۳۸۱/۱/۱۷). بیانات در جمع اعضای مجمع تشخیص مصلحت نظام. <https://farsi.khamenei.ir/newspart-index?tid=1582&p=2>
- دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله خامنه‌ای (۱۳۹۲/۹/۱۹). بیانات در دیدار اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=24721>
- دهخدا، علی‌اکبر (۱۳۷۷). لغت‌نامه دهخدا. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- رضاییان، علی (۱۳۷۹). مبانی سازمان و مدیریت. تهران: انتشارات سمت.
- زاهدی، شمس‌السادات، الوانی، سید مهدی و فقیهی، ابوالحسن (۱۳۸۳). فرهنگ جامع مدیریت. تهران: دانشگاه علامه طباطبائی.
- ظهیری، علیرضا (۱۳۹۸). درآمدی بر مسئله کارآمدی در جمهوری اسلامی ایران. قم: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.
- محمدی ضیاء، علی و آل‌غفور، محمدتقی (۱۳۹۸). ارزیابی کارآمدی نظام سیاسی جمهوری اسلامی ایران در تحقق عدالت سیاسی با تأکید بر مناصب سیاسی. پژوهش‌های

سیاست اسلامی، ۷ (۱۵)، ۲۹۷-۳۲۰. https://ipr.isri.ac.ir/article_102552.html
- شجاعی زند، علیرضا (۱۳۷۶). مشروعیت دینی، قدرت و اقتدار سیاسی دین. تهران: مؤسسه تبیان.

- شفیعی، احمد و نیک‌بین، عبدالعزیز (۱۳۹۴). مؤلفه‌های کارآمدی نظام در اندیشه مقام معظم رهبری. فصلنامه جستارهای سیاسی معاصر، ۶ (۱)، ۹۷-۷۵.

https://journals.ihcs.ac.ir/article_1657.html

- قاسمی، فرج‌الله (۱۳۸۹). کارآمدی نظام جمهوری اسلامی ایران، شاخصه‌ها و مکانیسم‌ها از منظر امام خمینی. فصلنامه مطالعات انقلاب اسلامی، ۷ (۲۲)، ۱۷۸-۱۵۳.

<https://enghelab.maaref.ac.ir/article-1-1710-fa.html>

- قیصری، نورالله و قربانی، مصطفی (۱۳۹۴). کارآمدی نظام جمهوری اسلامی ایران، مدلی برای سنجش و ارزشیابی. نشریه علمی دانش سیاسی، ۱۱ (۲)، ۱۴۸-۱۲۸.

<https://doi.org/10.30497/pk.2016.1779>

- کلانتری، ابراهیم (۱۳۹۳). کارآمدی نظام سیاسی مبتنی بر نظریه ولایت‌فقیه و ابزارهای آن. فصلنامه سیاست، ۴۴ (۳)، ۴۹۵-۴۸۱. <https://doi.org/10.22059/jpq.2014.53359>

- موسوی، سید غلامرضا و واعظی، احمد (۱۳۹۲). نگرش سیستمی به مسئله کارآمدی نظام جمهوری اسلامی ایران با تأکید بر ظرفیت‌های نهاد ولایت. مجله پژوهشی علوم سیاسی، ۱۶ (۶۴)، ۷-۲۸. https://psq.bou.ac.ir/article_13653.html

- نبوی، مرتضی (۱۳۹۴). جمهوری اسلامی ایران و چالش‌های کارآمدی. تهران: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.

- هوشنگی، حمید (۱۴۰۲). مؤلفه‌های کارآمدی نظام سیاسی دینی از دیدگاه مقام معظم رهبری. نشریه دانش سیاست، ۱۹ (۲)، ۵۷۷-۶۰۴.

<https://doi.org/10.30497/pkn.2023.243071.2989>